

Het internationale ooievaarssymposium in Hongarije

Dick A. Jonkers

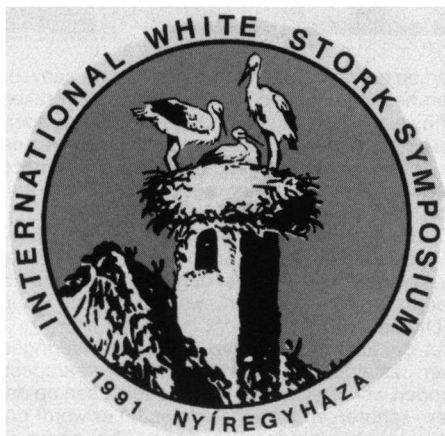
Op het succesvol verlopen ooievaarssymposium in 1985 in Walsrode (Duitsland) nodigde de Hongaarse vertegenwoordiger de deelnemers uit om het eerstvolgende symposium in zijn land te organiseren. Dit werd van 18 tot en met 23 oktober 1991 gehouden in Nyíregyháza, in het noordoosten van Hongarije. Als gastheer trad de Hungarian Ornithological and Nature Conservation Society op. Aan het symposium werd deelgenomen door deelnemers uit negen verschillende landen.

Populatieveranderingen

Belangrijke aandachtspunten waren de landelijke populaties en de oorzaken van de veranderingen in de ooievaarsbevolking. Uit Tsjechoslowakije werd gemeld, dat het aantal terugkerende Ooievaars steeds kleiner wordt. Voorts dat de voortdurende aanleg van waterkrachtcentrales negatieve uitwerkingen heeft op de biotopen en dat er een afname is van de soorten en aantallen voedselsoorten. In Roemenië nam een deelpopulatie in Transsylvanië van 1982 tot 1991 af met 20%; het aantal uitgevlogen jongen van de 67 overgebleven paren nam echter toe. Na een aanvallende afname in district Ketrzyn (Masurië, Polen) van 1974-1985 met gemiddeld 25% volgde in de periode 1985-1991 een gemiddelde toename met 25,7%. Plaatselijk werden dichtheden vastgesteld van honderd paren per 100 km². Evenals dat in Nederland is gebeurd, verslechtert het aantal broedparen in Denemarken. In 1991 kwamen daar nog slechts negen broedparen voor. Uit een selectie van ruim tweeduizend broedplaatsgegevens vanaf 1958 in Hongarije bleek, dat 1974 een daljaar was, waarna een opleving tot 1979 optrad, gevolgd door een voortdurende daling. Hoge dichtheden per 100 km² namen af en er volgde een afname van dichtheden naar één paar per 100 km². Omdat sinds de laatste census in 1984 in een beperkt aantal landen tellingen van het aantal broedparen zijn uitgevoerd wordt met spanning uitgekeken naar de volgende ooievaarscensus binnen het verspreidingsgebied. Deze wordt in 1994 gehouden.

Census

In Polen bestaat grote behoefte aan hulp uit het buitenland bij het opsporen van nesten. Men denkt aan teams in bezit van een auto, waaraan een Pool wordt toegevoegd. Nederlandse vogelaars die er voor voelen om hieraan mee te werken kunnen contact met mij opnemen. Dr. Goetz Rheinwald toonde aan dat een analyse van de census in 1984 aangaf, dat deze eigenlijk ontoereikend was. Er worden nogal wat fouten gemaakt: grenzen van de telgebieden lagen niet altijd vast, de gebieden waren te groot en opgeven te laag. Landen als Turkije, Algerije, Marokko en de Rusland zijn nauwelijks onderzocht. Zijn voorstel was om in 1994 gelijktijdig met de census de aantallen die zich tijdens de voorjaars trek naar het broedgebied begeven, in Israël, Cap Bon (Tunesië) en Gibraltar te tellen. Terugtrekkende Ooievaars zijn vrijwel alle broedparen.

Voedselonderzoek

Een studie in de Hortobágy (Hongarije) toonde aan, dat de Ooievaars zich aanpassen aan de moderne landbouw. Traktoren worden tijdens werkzaamheden gevolgd en tijdens het afbranden van geogoste akkers waren altijd exemplaren aanwezig. Het blijft nog maar de vraag of dit een positieve ontwikkeling is. Ooievaars zijn echte opportunisten, die tijdelijke voordeeltjes weten uit te buiten. Bij een voortschrijdende ontwikkeling van de landbouw en een afname van de kwantiteit en kwaliteit van de levensgemeenschappen zou er wel eens een ander beeld kunnen ontstaan. In geanalyseerde braakballen werden behalve veel insecten en kikkers ook Ringslangen aangetroffen. Deens onderzoek, analoog aan het in 1981-1983 in Schoonrewoerd uitgevoerde onderzoek naar voedselgebieden en voedsel, bracht interessante feiten aan het licht. Bijna 90% van de voedselzoekactiviteiten vond plaats binnen vier kilometer van het nest. Bij uitzondering liep dit op van acht tot tien kilometer. De gebieden waarin werd gefoerageerd bestonden voor 63% uit weilanden, hooilanden en moerasgebiedjes, de overige uit intensief bewerkt land. Veldwaarnemingen en braakbalanalyses gaven als belangrijkste voedselcomponenten wormen, kikkers, kleine zoogdieren en insecten te zien.

Ooievaarssterfte

Verscheidene sprekers haalden sterfte aan, veroorzaakt door veelal plastic binddraad. Dit draad wordt bij het balen persen gebruikt. Resten blij-

Sluitzegels van het actiecomité 'Rettet die Weiszstörche im Kreis Minden-Lübbecke' e.V., Kreis-haus, Postfach 2580, D-4950 Minden, Duitsland. Ontwerp van Monika Hänel, Hamburg.

ven op het land liggen en komen met de aanvoer van nestmateriaal op het nest. De jongen raken erin verstrikt en krijgen onder andere afgesnoerde poten. Een ander probleem zijn plastic resten in het nestmateriaal. Na regenval beletten deze het weglopen van water met desastreuze gevolgen voor het broedsel.

Elektrocucie en doodvliegen tegen hoogspanningsleidingen is een ander groot gevaar. Het laatste wordt steeds meer opgelost door het markeren van de leidingen, waardoor deze goed zichtbaar worden.

Het grootste probleem zit in de veranderingen van nestgedrag. In vrijwel alle Oosteuropese landen worden traditionele broedplaatsen op daken, schuren en bomen verlaten en er wordt genesteld op elektriciteitsmasten. Met name in Hongarije spant men zich in om de nesten te beveiligen en er worden zelfs aparte masten dicht bij gevaarlijke broedplaatsen geplaatst als alternatieve mogelijkheid. Het nest wordt naar deze speciale mast overgeplaatst! Op masten waarop Ooievaars vaak gaan zitten, werden speciale isolerende voorzieningen aangebracht. Er is jaarlijks een prijs voor de regionale elektriciteitsmaatschappij die zich het meest voor Ooievaars heeft ingespannen.

Onder jongen werd in alle deelnemende landen in 1991 grote sterfte vastgesteld, een gevolg van het koude en vooral natte voorjaar.

Trekproblemen

Het toenemend toerisme in de Sinaiwoestijn vooral bij Ras Mohammed veroorzaakt grote problemen. Waar vroeger een grote woestijn was, staan nu zeer veel hotels met in hun omgeving waterbassins en vuilnisbelten. Tijdens de herfst-trek landen in deze voor Ooievaars nu aantrekkelijke omgeving tussen de vijfthonderd en duizend exemplaren. Hiervan zijn er die tot ver in oktober blijven hangen. Een hoteleigenaar lukt ze zelfs voor zijn gasten aan door ze met vlees te voeren. In dit gebied werden in 1990 en 1991 vierhonderd dode Ooievaars, waarvan 4/5 jonge exemplaren gevonden. Doodsoorzaken waren verdrinking in de bassins, plastic zakken en stofzakken en verwondingen, opgelopen door aanraking met scheermesscherp NATO-draad, dat als bescherming is aangebracht.

Telemetrisch onderzoek

Satellieten maken het tegenwoordig mogelijk om dieren te volgen die van een zender zijn voorzien.

Eind augustus 1991 werden in Loburg (Duitsland) drie Ooievaars van een zender voorzien. Een exemplaar kon tot in de Pyreneeën worden gevolgd, waarna de zender uitviel. Van het tweede exemplaar werden tot in Joegoslavië signalen opgevangen. Het derde vloog via Tsjechoslowakije, Oostenrijk, Golf van Iskenderun en de Nijl naar Soedan, waar het nu overwintert.

Projectoolevaar

Er werd uitvoerig verslag gedaan van het ooevaarsproject in de deelstaat Baden-Württemberg (Duitsland). In 1948 waren daar 252 nesten bezet, in 1970 60 bezette nesten. Daarna stabiliseerde de situatie zich door aanvoer van project-ooevaars uit de Elzas en Zwitserland. In die periode werd met een ondersteuningsproject begonnen, stoelend op twee pijlers, namelijk habitatverbetering en bescherming. Nadat in 1980 een verplegingstation voor zieke en gewonde Ooievaars was opgezet, volgde in 1984 een station voor het fokken met als einddoel de Ooievaars uit te wennen en los te laten. In 1988 werd het project geëvalueerd en het doel opnieuw geformuleerd. Een onderzoek naar de voedselbiologie werd uitgevoerd. Het totale aantal broedparen in 1991 was ± 150 paren waarvan ± 30 paren deel uitmaakten van de inmiddels opgerichte stations. Vanaf het begin werden 54 broedparen losgelaten. Op enkele plaatsen werden wilde broedparen aangetrokken. Alle jongen trekken weg en er zijn terugmeldingen uit Frankrijk, Spanje en Noord-Afrika. Terugkerende exemplaren arriveren zo vroeg, dat zij onmogelijk in Afrika kunnen zijn geweest. Men beseft dat de draagkracht van de habitat niet ongelimiteerd is en dat er een grens is aan het aantal broedparen. Bijvoeren wordt ontoelaatbaar geacht. Over de voortzetting van het project, dat niet oneindig is, wordt binnen tien jaar beslist.

In Zweden loopt behalve in Skåne, waar al jarenlang een ooevaarsstation is, nu ook een project in de beginfase op Öland.

Rond de ooevaarsstations in de Elzas houden zich nu circa 130 paren op.